

ADY MAGYARSÁGVERSEI – MOTIVIKUS KAPCSOLATOK

(összefoglaló óra)

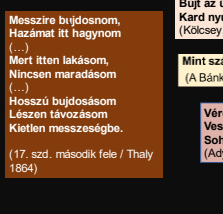

Ady nagy újítóként él a köztudatban, jogosan. A magyarság-verseiben megjelenő motívumok jelentős részének előzményeit azonban megtaláljuk a korábbi századok magyar irodalmában. Kiváltképp Zrínyit, a kuruc költészetet, valamint a magyar reformkor és nemzeti romantika irodalmát kell kapcsolódási pontként megjelölnünk. Ilyen módon az Ady magyarság-verseit összegző óra alkalmas a korábban tanultak felidézésére is (a segédanyagként mellékelt ppt nagyrészt ismert költemények és prózai művek részleteit tartalmazza). Több példát hozunk annak illusztrálására, hogy Ady magyarságképe hatással volt a kortársakra és későbbi klasszikusainkra is.

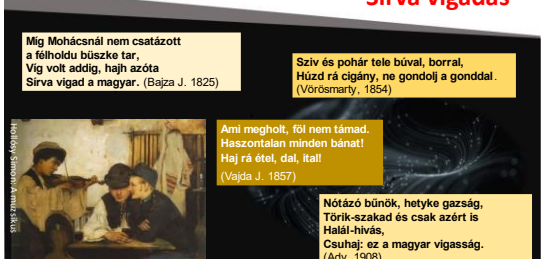
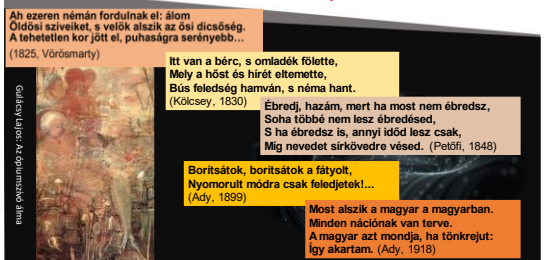

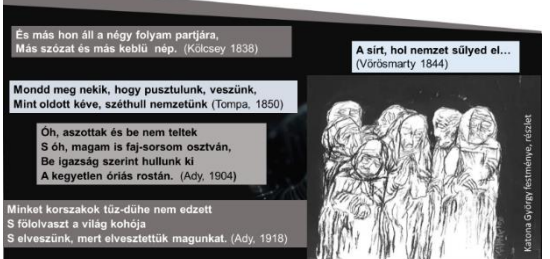
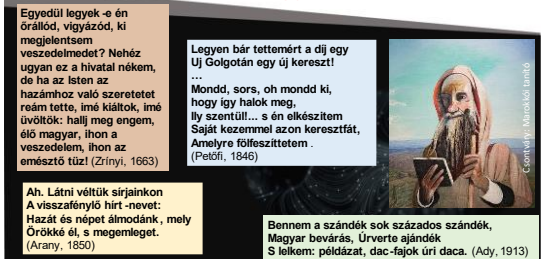
A felsorolt példák arra is rámutatnak, hogy az irodalomtörténet előre- és visszamutató gondolatok bonyolult hálózata, hogy az elmúlt korok motívumai újra meg újra képesek megtermékenyíteni az éppen aktuális korszak líráját.

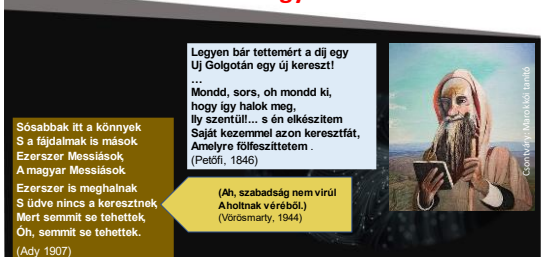
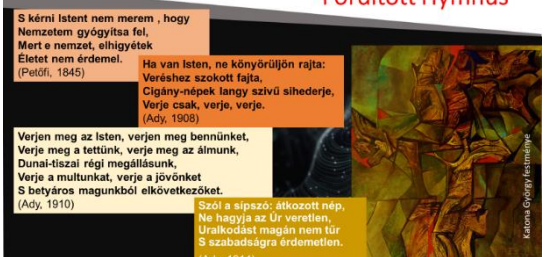
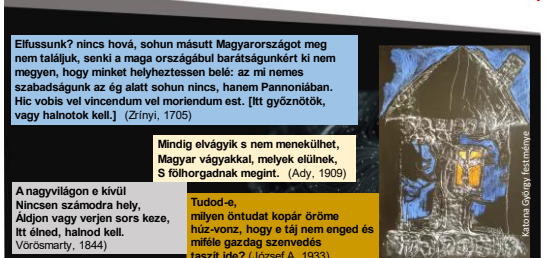
Az anyag a „hungaropesszimizmus” irodalmi vonatkozásainak reprezentatív összefoglalása is egyben: a mellékelt videót vitaindítóként és kiegészítő anyagként célszerű kezelni. Az óravázlat egy Adyhoz kapcsolódó érettségi tétel kiindulópontja is lehet.

Az idézetek beszédeselek, esetenként némi kiegészítő magyarázatot igényelnek. Részletesebb feldolgozás esetére gondolkodtató feladatok is köthetők az anyaghoz.

<p>1. Melyik motívumhoz tudná párosítani az alábbi Ady-idézeteket?</p> <p><i>Gémes kút, malom alja, fokos, Sivatag, lárma, durva kezek.</i></p> <p><i>Gémes kút, malom alja, fokos, Sivatag, lárma, durva kezek.</i></p> <p><i>Magyar bolyba sodort léttel Sírom el, hogy nincs magyarság.</i></p> <p><i>Nem álldalltak bús bölcsőink körül Sem bölcsek, sem rokkant királyok, Mert nekünk senki sem örül.</i></p> <p><i>Mindig elvágynak s nem menekülhet, Magyar vágyakkal, melyek elülnek, S fölhogadnak megint.</i></p>	
<p>2. Csoportosítsuk a motívumokat az alábbi szempontok alapján:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A magyar sors adottságaihoz kapcsolódó kulcsmotívumok • A nemzeti jellemhez kapcsolódó kulcsmotívumok • Mit tehet az ember, a költő a jobb jövő érdekében? 	

3.	<p>A videó elején elhangzik Lackfi János <i>Honfibú</i> című írása. Melyik motívumokat ismeri fel az előző képkockákon szereplők közül a Lackfi-szövegben?</p>	
<p>Sajátos történelmi helyzetünk egyrészt földrajzi adottság (Kelet és Nyugat között), másrészt a nyelvi elszigeteltségünkből adódik (szláv, germán és latin népek között). Viharos történelmünkből következően a magyar ember sokszor saját hazájában is számkivetettnek érezhette magát. Az alábbiakban a magyar sorssal kapcsolatos motívumokat vizsgáljuk meg.</p>		
4.	<p>Miért lehet kifejező szimbóluma a „komp” a magyar sorsnak? Milyen jelentéseket társíthatunk ehhez a képhez? Hozzunk konkrét történelmi példákat is!</p>	<p>Magyar sors „Kompország” (KeletNyugat)</p> <p>Néz nyugatra, borús szemmel néz vissza keletre A magyar, elszakadt testvértelen ága nemének; A könyörű eget, a földet vizsgálja hiába: Nem lel meg nagyait... (Vörösmarty, 1828)</p> <p>Komp-ország, Komp-ország, Komp-ország: legképesebb álmaiban is csak mászált két part között: Kelettől Nyugatig, de szívesebben vissza. (Ady, 1905)</p> <p>Ez itt Kelet. Hiába küzd nyugat E vérvirágos föld ma is a régi, Az ősök kinyújtják karjukat. (Kosztolányi, 1906)</p> <p>Vagy mi leszünk a keresztrefeszített a nemzetek közt? Akkor is középen áll a Kereszt, s ki szenved: Messiás. (Babits 1927)</p>
5.	<p>A „magyar magánynak” többféle megközelítése fordul elő a mellékelt példákban. Mutassunk rá a különbségekre az idézetek alapján!</p>	<p>Magyar sors Egyedül vagyunk</p> <p>Magára hagyták, egymagára a gyáva népek a magyart. (Petőfi, 1849)</p> <p>Mert néma gyermek minden kismagyar, S a Nagyvilág nem érti szavát. (Kosztolányi, 1901)</p> <p>Nem állaltak bús bölcsöink körül Sem bölcsök, sem rokkant királyok, Mert nekünk senki sem örül. (Ady, 1902)</p> <p>Mivé vál ez az özvegy-árva nép Vadidegenek közt? Egy nemzedék S néz idegenként vissza önmagára! (Illyés, 1954)</p> <p>És minden rendű népek, rendek Kérlik, hogy ez mivégre kellett. Mért nem pusztult ki, ahogy kérték? Mért nem várta csendben a végét? (Márai, 1956)</p>
6.	<p>A bujdosás, az otthontalanság motívuma a példákban általános érvényű, egyetlen esetben azonban konkrét történelmi eseménysorhoz kapcsolódik. Melyik ez? (Segít az évszám).</p>	<p>Magyar sors Számkivetettség</p> <p>Messzire bujdosom, Hazámat itt hagyom (...) Mert itten lakásom, Nincsen maradásom (...) Hosszú bujdosásom Lészen távozásom Kietlen messzeségbe. (17. szd., második fele / Thaly 1884)</p> <p>Bűjt az üldözött, s felé Kard nyúlt barlangjában. (Kölcsey, 1823)</p> <p>Mint száműzött, ki vándorol... (A Bánk bán operaszövege, 1861)</p> <p>Várem többé sohse lesza Vesztett népem vesztett földje: Sohse nézek többet vissza. (Ady, 1904)</p> <p>S mégis, magyarnak számkivetve, lelkem sikoltva megriad... (József A. 1937)</p>
<p>A következő motívumcsoport a magyar nép (vélt) jellemvonásait veszi górcső alá. A barbárság motívuma Janus Pannoniusnál jelenik meg először, Adynál a magyar Ugar képében ölt testet. Ennek számos rokon feldolgozását ismerjük a Pató Pál úrtól kezdve Móricz és Juhász Gyula alkotásaiig. Az évszázados széthúzás (a turáni átok) a reformkori költészet egyik leggyakrabban előforduló toposza. Mindez kiegészül az alvás, a feledés, és a sírva vigadás képeivel. Ezek a jellemhibák – összefonódva a magyar sors adottságaival (első motívumcsoport) vezetnek együtt az elkerülhetetlen nemzethalálig.</p>		
7.	<p>Vessük össze a költői szerepfelfogás, a magyar költősors szempontjából Janus Pannonius gondolatait Ady <i>A Hortobágy poétája</i> idézett részletével!</p>	<p>Nemzeti jellem Barbárság, magyar Ugar</p> <p>Latinul írtam, latin parton járó, most barbár földön barbár lett szavam. Dadogna csak, ha itt dalolna Máró, Cicero is hallgatna untalan. (Janus Pannonius, XV. szd.)</p> <p>De ha a piszkos, gatyás, bamba Társakra s a csordára nézett, Eltettem rögtön a nótát: Káromkodott vagy futyörészelt. (Ady, 1906)</p> <p>Gémes kút, malom alja, fokos, Sivatag, lárna, durva kezek. (Ady 1906)</p> <p>Ez a szomorú magyar róna, Halálszaga, bús magyar róna, Hány megölt lélek sikoltott Bús átkot az egéig róla. Oh, boldogok itt, kik nem éltek, A legkülömbek sohse éltek, Itt meddő a nagy gerjedés S százszor boldogok a vetétek. (Ady 1906)</p> <p>A bort megisszák, asszonyt megverik És izadnak reggeltől estelig. (Juhász Gy, 1923)</p>

<p>8. A szinte hungarikumnak számító kifejezés <i>Bajza Borének</i> című verséből származik. Figyeljük meg a sztereotípa megjelenítését az 1940-es évek filmkultúrájában:</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=TF04tia0BcO https://www.youtube.com/watch?v=7oJGGVv6FTQ</p>	<p>Nemzeti jellem</p> <p style="text-align: right;">Sírva vigadás</p> <p>Mig Mohácsnál nem csatázott a félföldü büszke tar, Vig volt addig, hajh azóta <i>Sírva vigad a magyar.</i> (Bajza J. 1825)</p> <p>Szív és pohár tele búval, borral, Húzd rá cigány, ne gondjaj a gonddal. (Vörösmarty, 1854)</p> <p>Ami megholt, föl nem támad. Haszontalan minden bánat! Hajj rá étel, dal, ital! (Vajda J. 1857)</p> <p>Nótázó bűnök, hetyke gagszág, Török-szakad és csak azért is Halál-hívás, Csuha; ez a magyar vigasság. (Ady, 1908)</p>
<p>9. Petőfi <i>alvás-feledés-öntudatlanság</i> képeihez az <i>ébredtgetés</i> motívuma társul. Milyen attitűbéli különbséget látsz Petőfi és Ady között az idézett szövegek alapján?</p>	<p>Nemzeti jellem</p> <p style="text-align: right;">Alvás, nemzeti feledés</p> <p>Ah ezzen némán fordulnak el: átom Ódósi sziveiket, s velök alszik az ősi dicsőség. A tehetetlen kor jött el, puhaságra serényebb... (1825, Vörösmarty)</p> <p>Itt van a bérc, s omladék fölette, Mely a hőst és hírét eltemette, Bús feledés hamván, s néma hant. (Kölcsény, 1830)</p> <p>Ébredj, hazám, mert ha most nem ébredsz, Soha többé nem lesz ébredésed, S ha ébredsz is, annyi időd lesz csak, Mig nevedet sirkövedre vésed. (Petőfi, 1848)</p> <p>Borítsátok, borítsátok a fátolt, Nyomorult mödra csak feledjétek!... (Ady, 1899)</p> <p>Most alszik a magyar a magyarban. Mindan nációnak van terve, A magyar azt mondja, ha tönkrejut: Így akartam. (Ady, 1918)</p>
<p>10. Vörösmarty <i>Átok</i> című epigrammája idézi fel a legendát, amelynek értelmében a viszály soha nem szűnik meg a magyarok között.</p> <p>A „Forgó viszonság”-videó 5:24 percétől a szakértő számos példát sorol fel a belső ellentétekre, történelmi oppozíciókra. Egészítsük ki ezeket a példákat tanulmányaink és mindennapi tapasztalataink alapján! Valósnak látja-e ezt a sztereotípiát?</p>	<p>Nemzeti jellem</p> <p style="text-align: right;">Széthúzás</p> <p>S vittanak elszántan nagy bátor nemzetek érte, S véresen a diadalt végre kívíta a magyar. Ah, de viszály maradt a népek lelkein: a föld Boldoggá nem tud lenni ez átok alatt. (Vörösmarty, 1832)</p> <p>...egy átoksúly alatt... (Vörösmarty, 1946)</p> <p>Igaz az átok, Mint már sokan sejtünk, óh, mind igaz: Mióta ő zúgva kivágott, Boldog népet itt sose látott. (Ady, 1907)</p> <p>Szó! a sípszó: átkozott nép... (Ady, 1904)</p>
<p>11. Idézzük fel a herderi jóslatról tanultakat!</p> <p>Vessük össze a nemzethalál költői képeit a megidézett költeményekben! Miben különbözik Ady képalkotása az elődökétől?</p>	<p style="text-align: right;">Nemzethalál</p> <p>És más hon áll a négy folyam partjára, Más szózat és más keblű nép. (Kölcsény 1838)</p> <p>A sirt, hol nemzet sülyed el... (Vörösmarty 1844)</p> <p>Mondd meg nekik, hogy pusztulunk, veszünk, Mint öldött kéve, széthull nemzetünk (Tompa, 1850)</p> <p>Óh, aszottak és be nem teltek S óh, magam is faj-sorsom osztván, Be igazság szerint hullunk ki A kegyetlen óriás rostán. (Ady, 1904)</p> <p>Minket korszakok tűz-dühe nem edzett S fölolvaszt a világ kohója S elveszünk, mert elvesztettük magunkat. (Ady, 1918)</p>
<p>A fenti két motívumcsoport „diagnózis”: költőink, gondolkodóink ehhez képest jelölték ki a maguk feladatát. Igen markánsan körvonalazódik a magyar költő vátesz- és messiás-szerepe, az ostorozó hazafiság, valamint az eleve elrendelt magyarság gondolata, amelynek íve Zrínyitől Radnótiig, József Attiláig követhető a klasszikus költészetben.</p>	
<p>12. Vessük össze retorikai szempontból a küldetéses költői szerepfelfogásokat!</p>	<p>Mit tehet az ember/költő?</p> <p style="text-align: right;">Magyar vátesz - Messiás</p> <p>Egyedül legyek - é én órállód, vigyázód, ki megjelentsem veszedelmedet? Nehéz ugyan ez a hivatal nekem, de ha az Isten az hazámhoz való szeretetet reám tette, imé kiáltok, imé üvöltök: hallj meg engem, elő magyar, ihon a veszedelem, ihon az emészto tűz! (Zrínyi, 1663)</p> <p>Legyen bár tettemért a díj egy Új Golgotán egy új kereszt! ... Mondd, sors, oh mondd ki, hogy így halok meg, Így szentül!... s én elkészitem Saját kezemmel azon keresztfát, Amelyre fölfeszítettem. (Petőfi, 1846)</p> <p>Ah. Látni véltük sírjainkon A visszafénylő hirt-nevet: Hazát és népet álmodánk, mely Örökké él, s megemléget. (Arany, 1850)</p> <p>Bennem a szándék sok százados szándék, Magyar bevarás, Úrverte ajándék S lelkem: példázat, dac-fajok úri daca. (Ady, 1913)</p>

<p>13. Milyen jelentéseket köt a kereszt szimbólumához Petőfi, és milyeneket Ady? Mi az alapvető különbség kettejük Messiás-felfogása között?</p>	<p>Mit tehet az ember/költő?</p> <p style="text-align: right;">Magyar vatesz - Messiás</p> <p>Sósabbak itt a könnyek S a fájdalom is mások Ezszér Messiasok A magyar Messiasok. Ezszér is meghalnak S üdve nincs a keresztnek Mert semmit se tehettek Oh, semmit se tehettek. (Ady 1907)</p> <p>Legyen bár tettemért a díj egy Új Golgotán egy új kereszt! ... Mondd, sors, oh mondd ki, hogy így halok meg, ily szentül!... s én elkészítem Saját kezemmel azon keresztfát, Amelyre fölteszítetem . (Petőfi, 1846)</p> <p>(Ah, szabadság nem virul Aholnak veréből.) (Vörösmarty, 1844)</p>
<p>14. Ady idézett költeményeit magyarság-versekként tartja számon az irodalomtörténet, noha a magyar sorskérdésekkel foglalkozó költeményeket a „hazafias” tematikába szokás sorolni. Indokoltnak tartja-e a példák alapján ezt a megkülönböztetést?</p>	<p>Mit tehet az ember/költő?</p> <p style="text-align: right;">Fordított Hymnus</p> <p>S kéni Istent nem merem , hogy Nemzetem gyógyítsa fel, Mert e nemzet, elhagyottak Életet nem érdemel. (Petőfi, 1845)</p> <p>Ha van Isten, ne könyörüljön rajta: Veréshez szokott fajta, Cigány-népek langy szívű síhederje, Verje csak, verje, verje. (Ady, 1908)</p> <p>Verjen meg az Isten, verjen meg bennünket, Verje meg a tettünk, verje meg az álmunk, Dunai-tiszai régi megállásunk, Verje a multunkat, verje a jövőnket S betyáros magunkból elkövetkezőket. (Ady, 1910)</p> <p>Szó! a sipszó: atkozott nép, Ne hagyja az Úr veretlen, Uralkodást magán nem tűr S szabadságra érdemtelen. (Ady, 1914)</p>
<p>15. Értelmezzük a Szózat idézett sorait!</p> <p>Melyik példákban vonatkozhat az egyénre, és melyik esetben a közösségre az „eleve elrendelt magyarság” toposza?</p>	<p>Mit tehet az ember/költő?</p> <p style="text-align: right;">„...e kívül nincsen számodra hely</p> <p>Elfussunk? nincs hová, sohan másutt Magyarországot meg nem találjuk, senki a maga országából barátságunkért ki nem megyen, hogy minket helyeztessen belé: az mi nemes szabadságunk az ég alatt sohan nincs, hanem Pannoniában. Hic vobis vel vincendum vel moriendum est. [Itt győznötök, vagy halnotok kell.] (Zrínyi, 1705)</p> <p>Mindig elvágjuk s nem menekülhet, Magyar vággyal, melyek elűnek, S fölhorogdnak megint. (Ady, 1909)</p> <p>A nagyvilágon e kívül Nincsen számodra hely, Áldjon vagy verjen sors keze, Itt élned, halnod kell. Vörösmarty, 1844)</p> <p>Tudod-e, milyen öntudat kopár öröme húz-vonz, hogy e táj nem enged és miféle gazdag szenvedés taszít ide? (József A, 1933)</p>
<p>16. A „Forgó viszontság”-videóban két szakértő kétféleképpen magyarázza a hungaropesszimizmus jelenségét:</p> <p>(7:28 perc) „<i>Bennünket, magyarokat kettős teher nyom. A magyar irodalomnak nem csak az emberi sorsra kellett reflektálni, hanem a nemzeti sorsra is. Nemzeti történelmünk úgy alakult, hogy nagyon sok tragédia ért bennünket.</i>”</p> <p>(28:40 perc) „<i>Ezt mi magunknak találtuk ki. Mind a szót, mind ezt az egész életérzést. Mi erre ráépítettünk egy magyar mentalitást.</i>”</p> <p>Melyik állásponttal tud inkább egyetérteni?</p>	